

contrària a ses paraules, en quant guardava *avuys*. — Cor los auçeyls qui van volant per l'air ---», «que anàs per lo món preycant --- que no s confiàs hom en poder --- de jovent, ni d'avuys, sorts, avaranys, ni en nulls altres poders, per los quals hom pert la gràcia del poder divinal» (id. I, 232.9; II, 211.22), «eren axí alguns dels gentils que enaxí guardaven *avuys*», *VidesR.* fº 34v2; «no veus --- los altres devins --- denunciant a la dita Juno *mals avuys*?», *Curial* (III, 64); més rarament (i altrament d'acord amb la fonètica del ross. ant.) reduït a *aiür*: «un dels altres caytius qui eren ab él preses, qui sabia d'*aiürs*», fº 155v2 (trad. *auguriis*).

Ja hem vist, i explicat, quin és el resultat del verb AUGÜRARE, -URIARE, però alguna vegada en el llenguatge arcaic va restar aquell, amb evolució fonètica normal de la u, especialment amb el sentit d'«invocar-se (un mal)»: «los pares passats --- esquivaven que negun no s'aboràs mal, axí com fan aquells qui dien que Déus los confona, o que Déus los faça axí o alí, si no és per esta guisa o per aquella», Eiximenis, *Libre de les Dones*.²

Ara bé, d'*a(v)uir* en el sentit d'«auguri» sortí *aiür* 'esternut', que ja veiem en RLlull: «una dona molt bella se donava gran glòria de sa bellea --- ella féu un *abuys*, e axí-li per lo nas e per la boca gran res de posterna ---» (*Merav. NCl.* iv, 23). A propòsit de les *VidesR* (*LleuresC.*, p. 351) i de les cobles 766ss. de la meua ed. de l'Arxipreste de Hita, on el llop es recrea en la bona promesa que li dóna el seu esternut, ja vaig donar velles proves de la creença popular en el valor augural de l'esternudar, des del temps de Teòcrit;³ cosa fàcil d'ampliar, en els trobadors i en els nostres medievals: «Flamenca sospira e muda / color, et Alis estornuda / e dis tantost: —Ben vai l'affars: / nuls affars non fora plus cars, / aora, d'aquest *estornut*» (vv. 5242, 5245); «aquells qui confien en diables, o en devins e devines e males arts o sompnis, en *esternuts*, en senyals, en conjurs, en breus, en carctes, en foylles paraules e en nòmines o en noms sospitosos --- tots aquests, diu sent Agostí, han trencat lo pati que faeren ab Déu ---», «negun fetiller, ne hom qui confiu en conjurs ne en *esternuts*», Eiximenis (*Dones*, cap. 189, 190, fº 135r1, 135v2, i un altre de semblant més enllà del cap. 300). D'ací el derivat *eixavuirar* (-*buirar*) 'esternudar', usat avui en el Gironès i Osona i, junt amb *eixavuiro* 'esternut', a Castellterçol; *buiro* [Belv. 1839; *DAG.* per a la Costa de Llevant].

Com ja ens mostra el citat passatge del *Fèlix de les Mer.* de Llull, hom veu en l'esternut o *aiür*, abans que tot, l'escampament de la humitat nasal o la «posterna»; per tant el mot *abuys* o *avuys* (*abu-*), és natural que prengué el sentit de 'desbordar d'humors', 'esclatar en llàgrimes', que trobem ja en Muntaner i repetidament en Ausiàs: «si hanch se vaés grans plors e grans crits, aquí foren al pendre comiat: axí que lo senyor rey, qui era lo pus fort senyor de cor qui hanch nasqués, n'*abuysrà* tot de plorar» (cap. 49); «e com li *abuysraven* los hulls en làgremes per sobres de dolçor

de cor, com lo veyà tan pobrament vestit», Eiximenis (*Vida de J.Crist, DBal.*); «qui veta a la mare de plorar son fill mort tro que sia bé *abuysrada* e sado-llada de plorar» i «lexà *abuys*rar e vessar a Boeci les coses qui en son coratge tenia», en dos passatges del *Boeci* de Ginebreda (*DAG.*), i «car sos giny m'an portat en tal part, / que mon delit és quan de plor *abuys*», Ausiàs IX, 4.

Altres vegades passem a 'desbordar de joia': «en gran delit mon cor jamés *abuysra*, / fins qu'en amor ma pensa està vaga», Ausiàs LXXIII, 23; d'altres, *m'abuysra* 'em sobreix, se'm vessa': «aquell voler qu'en ma carn sola s causa, / si no és mort, no tardarà que muysra; / l'altre, per qui dol continuu *m'abuysra*, / si-m defallix, no serà sens gran causa», XCII, 43. Tot i que el sentit del conjunt d'exemples és tan clar, no hi ha mot que hagi donat lloc a traduccions més errades i a errors més generals dels filòlegs.⁴ Un darrer eco d'aquest descendent català d'AUGURIARE retruny fins a Suïssa: Vaud *avuysari*, Friburg *avuysri*, «faire des efforts pour vomir» (Duraffour, *Rom.* LXIV, 535-6), pròpiament 'procurar desbotar d'un líquid'. Moll es va desorientar cercant ací un artificialíssim b. ll. *aporitari*, mot purament grec, ocasionalment usat per molt pocs Pares de l'Església, en un sentit que, essent com sempre el de 'patir maldecaps', en algun passatge de llur estil inflat i embutllat sembla apartèixer com 'vessar'.⁵

Tenint en compte un fet tan freqüent com el trànsit de la idea de 'beat', 'beneït o beneïtò', 'felic' a la de 'plàcid, bonjan', que veiem en el cast. *es un benedito*, fr. *de-bon-àire*, angl. *good-natured*, dono com a apèndix una plausible etimologia d'un mot valencià, que m'ha intrigat llarg temps pel seu isolament, i que ara crec mossàrab. En el Maestrat i la Plana de Castelló diuen *benagai* per a una persona bonassa, benèvola i sense malícia, cast. *bonachón*; també, girant de la banda pejorativa, 'babau, beneïtò, innocentot'. Era un mot predilecte del gran estilista pagès J. Pascual Tirado: «com era de caràcter sancerot i *benagai*, molt cumplit», «mes lo *benagai* del sastre no coneixia aquella dita»; i vegeu-ne més exemples en el BSCC i *AlcM*; això és concreta com a denominació pròpia del vent de migjorn, que si de vegades porta tronades, també és alhora un corrent de temperatura més suau, que fon les neus del Penyalgosa; d'on *núvols benagaiens* els que el porten (BSCC iv, 35).⁶ Despatxar això dient que és «un derivat de *bé*» fóra mostrar ben poca exigència semàntica, i gens de rigor morfològic: no hi ha tal sufix *-agai*; ficar-hi l'adjectiu trobador, a penes català i gens castellanenc *gai*, ultra topar amb la inversemblança lexical i fins semàntica, ni explicaria la *-a-* medial ni l'estrany aparellament d'un adjectiu amb un adverbi. En un mot en *-ai* de terbes tan islamitzades, és legítim sospitar un mossarabisme en *-AIR* amb la *-r* perduda, com és corrent: *Llombai* (tots tres) LUMB-ARIU, *Patraix* < *Petrairs* PETRARIOS, *Beniarrupaix* PINNA DE RUP-ARIOS, *Barraix*, *Raspai*, etcètera.

I com que també sabem que l'àrab assimilava a